Дзвони Лемківщини

№3 (60)
липень-серпень 2007 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ Віктор ЮЩЕНКО взяв участь у XXV ЛЕМКІВСЬКІЙ ВАТРІ в Ждині (Польща) 21 серпня 2007 р.

XXV «Ватра» 2007 року була ювілейною не лише за числом. Вперше її відвідав Президент України Віктор Ющенко з родиною – дружиною Катериною і дітьми.

Свій виступ перед ватрянами він закінчив по лемківськи:

«Дорогы братя! Хтів єм речы дашто од себе. Хочу зичыти Вам вшыткого доброго. Од гнеска я тіж по части є лемко. Барз Вам дякую за тоту красну поставу!»

Протягом чотирьох годин Президент України перебував під благодатним сонцем Лемківщини.

Фото І. Опалака

IX ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Фото І. Опалака

IX ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

м. Монастириськ, 4-5 серпня 2007 р.

Фоторепортаж М. Бенча.

Президент України

Учасникам IX Всеукраїнського фестивалю лемківської культури «Дзвони Лемківщини»

Високоповажне товариство!

Щиро вітаю вас – посланців українських лемківських громад з усього світу, яких любов до рідного краю привела на традиційне свято лемківської пісні, танцю й самобутнього народного мистецтва – «Дзвони Лемківщини».

Вдячний Вам за натхненність у праці, красу у мистецтві, мудрість у житті, жертовність у любові до України. Ваші зусилля у збереженні українських традицій, збагаченні культурної спадщини високо цінують у нашій країні.

Давні звичаї та обряди, які ви передаєте з покоління в покоління, зміцнюють духовність народу та формують високі почуття національної гідності й самодостатності, гордості за свою землю, її обдарованих людей.

Зичу Вам здоров'я, щастя, добробуту, нових творчих здобутків у царині утвердження самобутньої лемківської культури.

Віктор ЮЩЕНКО

«Лемківська Ватра» в Монастириську 2007 року,

з огляду на несприятливу погоду в минулому була перенесена на 4-5 серпня. Проте погода продовжувала співчувати сльозам депортованих лемків. Вже на початку хід-параду по місту, в 11 год. ранку розпочалася злива. Але вона не перешкодила святковому настрові учасників і гостей Фестивалю. Серед гостей була проф. Ольга Бенч – заступник Міністра культури і туризму України, наша краянка, Іван Стойко – голова Тернопільської обласної державної адміністрації, Михайло Миколенко – голова Тернопільської обласної ради, доц. Володимир Ропецький – голова Світової Федерації Українських Лемківських Об`єднань, народний депутат України Михайло Полянчич, Роман Заставний – міський голова Тернополя, народні артисти України Марія і Ніна Байко, Богдан Сташків. З Польщі вперше приїхали Стефан Гладик – голова Об`єднання Лемків Польщі, і Василь Шлянта – його заступник.

На Ватряному полі встановили й освятили Пам`ятний Хрест депортованим у 1944-46 і 1947 рр. Фестивальну ватру запалив Михайло Громосяк з внуками.

У концертній програмі взяли участь близько 70 колективів та окремих виконавців з трьох областей Галичини, Полтавщини, міст Києва, Житомира, Кіровограда, Черкас.

Інф. «ДЛ».

IX ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

м. Монастириськ, 4-5 серпня 2007 р.

Фоторепортаж М. Бенча.

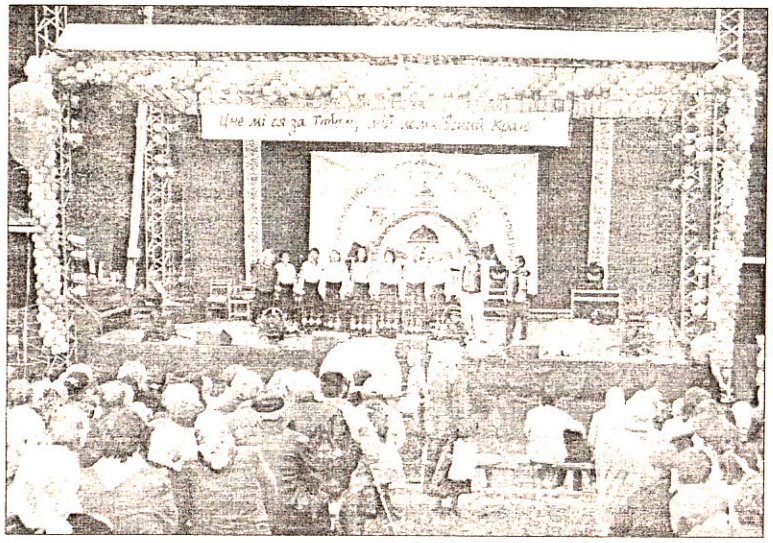

БЕСКИДИ НАШИХ СЕРДЕЦЬ

– Мої батьки Юрій та Ольга Канюки поховані на цьому кладовищі, а де саме – не знаю. В 1947 році наше село Криве знищили. Спалили і церкву Іоана Хрестителя, що стояла поруч із кладовищем.

«ЗЕМЛЯ, РОЗІП'ЯТА НА ХРЕСТІ ІСТОРІЇ»

Згадаймо страшні роки депортації українців зі своїх земель, земель дідів і прадідів у 1944-47 роках з Лемківщини, Перемищини, Холмщини та Підляшшя. 60 років відділяє нас від тих тра-

по всіх містах Польщі і сам брав участь у виставі. Відтак виступи проходили на північно-західних землях Польщі – Гданьськ, Слупськ, Кошалін, Битов, Чухов, Білий Бор, Легніца. Останню

БЕСКИДИ НАШИХ СЕРДЕЦЬ

Виступає Юрій Марканич

Зовсім недавно ми перетнули українсько-польський кордон. Автобуси по вузенькому шосе, але без вибоїн, долають кілометр за кілометром, приближуючи нашу групу до зустрічі з давниною та сучасністю. Минуло 60 років з тих пір, як сотні лемківських сіл були знесені з лиця землі, а людей насильно вивезено на Схід. Діти та онуки депортованих лемків їдуть вклонитися землі своїх предків.

З обох боків шляху – гори і гори, вкриті зеленлісами, назва яких «Бескиди». Часом видається, що то наші Карпати, тільки ніде немає вирубаних залисин. Та що це? Краяни зашуміли, шукаючи фотоапарати. На великій поляні, наче в казці, пасуться десятки козуль. Вони не тікають, видно привикли до людей.

Автобуси завертають у вузеньку вуличку, ми висідаємо і йдемо на давнє кладовище. Тут брошнівчани встановили трираменний пам'ятний Хрест з написом: «Пам'яті мешканців сіл Присліп, Криве – депортовані нащадки. 17 серпня 2007». Довкола траву покосили, а старезні дерева – порізали. Отець-доктор Мирон Михайлишин відправив Службу Божу і освятив Хрест.

– Людей зі всіх сіл виганяли під дулами автоматів, – згадує Марія Вишневська. – На збір давали годину часу. Зараз кажуть, що операція «Вісла» – добровільне переселення, що ніби-то причиною її було вбивство генерала Сьвєрчевского. Але Президенти України і Польщі визнали депортацію ганебним явищем у житті наших народів.

– Люди тікали у ліси, а там їх ловили совєтські солдати, перебрані в польську форму. Поляки у ліс ніколи не заходили, боялися, – згадує Марія Канюк. – Нас грузили на підводи і везли, не кажучи куди. А коли наші коні вирвалися вперед, з лісу, почали стріляти. Маму поранили в плече, коли вона пригнулася, затуляючи собою нас, маленьких дітей.

– Мої батьки Юрій та Ольга Канюки поховані на цьому кладовищі, а де саме – не знаю. В 1947 році наше село Криве знищили. Спалили і церкву Іоана Хрестителя, що стояла поруч із кладовищем. Бульдозером знесли могили, а тесане каміння з-під фундаменту пішло на он ті гарні будиночки.

– Ми знайшли могилу невідомого священика, який був похований біля церкви. Також відновили дві могили – одну, на місці поховання Олени Луцишки, друга – невідома, – каже Юрій Марканич.

Почувши гудок потяга, наша молодь побігла до вузькоколійки. На малій швидкості їхав дизель-поїзд, переповнений пасажирами, які милувалися красою Бескидських гір.

А нас покликала дорога в містечко Балигород. Проїздимо село Тісне.

– Тут був дзот, з якого польські жовніри під час війни обстрілювали лемківські оселі. Але недовго, бо наші хлопці з лісу його скоро знищили, – згадує Іван Плішка, який народився в цих краях.

Зранку наступного дня у Балигороді ми відвідали стареньку церкву Успіння Матері Божої, збудовану в 1824 році. Зараз тут ведуться реставраційні роботи. Пройшлися вулицями цього гарного містечка. Ніде не побачили жодного недопалка, клаптика паперу. Будиночки потопали у квітах, біля них не було звиклих для нас городів, сараїв і гаражів.

На свято Преображення Господнього ми побували в селі Стежниця, що за Балигородом. На тому місці, де колись стояла церква, залишився тільки один з її куполів. У нас виступили сльози на очах, адже ми бачили місця, де народилися і виростали, де пили чисту джерельну воду і босоніж бігали по зелених гірських галявинах. Хоч накрапував дощ, біля маленької русинської каплички, названої на честь Спаса, відбулася Служба Божа. Сюди приїхали п'ять священиків, навіть один із сусідньої Словаччини.

Після обіду на міському стадіоні відбулося головне свято – Перший Фестиваль лемківської пісні. Його відкрив голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань доцент Володимир Ропецький зі Львова.

Присутніх також привітав війт Балигорода пан А. Стємпєнь. – Треба забути минуле, адже ми живемо у XXI столітті, – наголосив він.

Учасниками свята були лемки-русини зі Львова, Самбора, Калуша, Долини та з Рожнятівщини. І зазвучали над горами чудові лемківські пісні, незважаючи на дощ, що моросив увесь день. Рожнятівський район представляли церковний хор та юнацькі ансамблі із Брошнів-Осади. Своїм голосом зачарував отець Вітольд Левицький з Долини, який виконав пісні на релігійну тематику. Багато номерів мав місцевий вокальний ансамбль. На закінчення концерту співала незабутня Аничка зі Львова.

– Свято вдалося, – сказав Ю. Марканич, голова Регіонального міжрайонного лемківського товариства «Бескидське земляцтво», який приклав багато зусиль, щоб організувати цю поїздку і фестиваль. – Ми не хочемо цих земель, а хочемо тільки бувати на них, бо тут жили наші предки.

Наступного дня ми повернулися в Україну, везучи із собою спогади про минувшину і наш фестиваль на прабатьківській землі.

Іван КРЕМІНСЬКИЙ,
с.Ріпне Рожнятівського р-ну
Івано-Франківської обл.

«ЗЕМЛЯ, РОЗІП'ЯТА НА ХРЕСТІ ІСТОРІЇ»

Згадаймо страшні роки депортації українців зі своїх земель, земель дідів і прадідів у 1944-47 роках з Лемківщини, Перемищини, Холмщини та Підляшшя. 60 років відділяє нас від тих трагічних подій. Моє покоління все це пережило і пам'ятає. Але діти і внуки знають тільки з оповідань старших людей. Тому викладачі та студенти Теребовлянського вищого училища культури (директор М. І. Виннічик) створили другу театралізовану виставу «Земля, розіп'ята на Хресті історії. Операція «Вісла». Автор – режисер Анатолій Нечай.

Театралізоване дійство складалося з таких розділів: 1. «Ой, роде наш красний», 2. Трагічна депортація 1944-46 рр., 3. Операція «Вісла» (1947 р.) – на «зьємє одзискане», 4. «Дзвони пам'яті» – через 60 років, 5. Пам'ятайте, брати і сестри, що земля наша – свята!

Міністерство культури Польщі через Посольство України домовилося з Міністерством культури і туризму України і запросило аматорський театр училища приїхати до Польщі. Училище неодноразово брало участь у заходах різних рівнів в Україні та за кордоном. Поїздка була цікавою, насиченою багатьма зустрічами.

У травні 2007 року, по дорозі до Польщі, ми дали першу виставу в прикордонному Мостиську. Бурхливі оплески та овації дали зрозуміти наскільки сценічне дійство було актуальне для глядачів. Вони надали нам натхнення і стимул для подальших виступів.

Наступний виступ відбувся в Перемишлі, де театр зустрів наш куратор, доктор теології отець Мирон Михайлишин, який супроводжував нас по всіх містах Польщі і сам брав участь у виставі. Відтак виступи проходили на північно-західних землях Польщі – Гданьськ, Слупськ, Кошалін, Битов, Чухов, Білий Бор, Лєгніца. Останню виставу ми давали на півдні – в м. Сянок. Всюди нас люди зустрічали з хвилюванням, зворушливо, тепло і щиро, з квітами і сльозами вдячності. Виступали духовенство, місцева польська влада, представники українських громад. Після кожної вистави запрошували відвідати українські світлиці, прикрашені портретами Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. Там старше покоління ділиться з молоддю споминами про депортацію, вчить шанувати свій рід, коріння, традиції. Мають свої церкви – греко-католицькі і православні.

У Білому Борі є школа, гімназія і ліцей з українською мовою навчання. Діти живуть у прекрасних гуртожитках, перебувають на повному державному утриманні. Директорка гімназії п. Марія Мандрик-Філь, жінка-патріотка, вклала велику працю в організацію нашого перебування. Нам влаштували зустріч з гімназистами, запросили на відкриття пам'ятника до 60-річчя депортації.

В Гданьську біля Бурси учасники дійства і гості зробили спільну фотографію. У Лєгніці, на запрошення отця Степана, ми відвідали місцеву церкву і помолилися. Священик поблагословив нас на подальшу дорогу.

Богуслава ПАЛКОВА – учасниця поїздки, член правління товариства «Лемківщина».

Видатні діячі Лемківщини

ДОВГОЛІТНІЙ В'ЯЗЕНЬ, ІСПОВІДНИК ВІРИ, НОВОПОКЛИКАНИЙ АПОСТОЛ

«Він був Апостолом Галичини. Він навертав людей до Бога у ті безбожні часи, в часи перебування Греко-Католицької Церкви в підпіллі. Він прийшов до людей, як Мойсей, як Іван Предтеча». «Він всеціло жертвував себе людям, не словом, а ділом служив церкві». «Це був наш національний Герой». «Ми не можемо передати словами його привабливість». Так характеризують Пресвященного Кир Павла Василика його учні та соратники, священики та єпископи.

Народився Павло Василик 8 серпня 1926 року в с. Бориславці на Лемківщині в багатодітній сім'ї. Початкову освіту він отримав у рідному селі. Хвороба старшої сестри привела його до Перемишля. Щоб якось прожити, наймався пастухом, в переднивки збирав лободу і кропиву та постійно ходив до церкви. І тут йому посміхнулася доля – йому вдалося поступити до третьої кляси гімназії. Єпископи Григорій Лакота та Йосафат Коциловський звернули увагу на ретельного хлопця і дали притулок в Капітулі Перемиської гімназії. Тут він мав кімнатку і з допомогою наставників повністю захопився вивченням теології.

Воєнне лихоліття перекреслило усі плани. Після депортації українців з Польщі П. Василик з родиною опинився в с. Бариш Тернопільської області, а потім у Львові. Тут він продовжив навчання, але за медичну допомогу підпільникам був заарештований і 1 квітня 1947 року засуджений на 10 років. Перебував у таборах на Уралі, Красноярську, в Долині смерті та інших місцевостях Сибіру. Працював на шахті, в каменоломнях. Весь час допомагав людям, проповідував Боже слово, за що не раз перебував у карцерах.

Ревне служіння людям і підпільний ГКЦ не пропало марно. У 1950 році уніатський Владика Віктор таємно висвятив його на диякона. Так збулась його мрія дитинства. «Бог мене провадить», – повірив він.

Перший строк П. Василик відсидів повних 9 років, але приписатися на Станіславщині йому не дозволили. Нелегально проживав у добрих дей, ночував у хлівах та оборогах, але пос-но ішов до людей, допомагав їм. 18 листопада 1956 у м. Львові диякон Павло Василик отримує ієрейські Свячення з рук Блаженного священомученика Владики Миколи Чарнецького. Щоб якось прожити, збирав лікарські трави, сповідав і хрестив людей, в сільських хатах і стодолах проводив Богослужіння. Донощики та всюдисущі очі КГБ не дрімали. За активну душпастирську діяльність 22 січня 1959 року священика вдруге арештували в Станіславові. Вирок – 5 років ув'язнення в таборах і 5 років висилки. Знову тюремні митарства, тяжка праця, голод, духовна та тілесна ізоляція.

ське,... що є святим... Нищили нашу культуру, нашу мову, нищили нашу батьківську віру, руйнували нашу землю, спотворювали її. Вони поневолювали не тільки наші села і міста, вони поневолювали душі нашого народу...» З гіркотою він говорить, що були і свої зрадники, свої яничари. Вони «...продали мову свою, культуру свою, нарід свій...боялися встати в обороні, щоб захистити гонимих та переслідуваних, боялися признатися, що вони є українці... Ради хліба, ради праці зрікалися всього».

Такі проповіді відкривали людям очі, давали надію. Перед 1000-літтям хрещення України-Руси він започаткував і очолив рух за вихід церкви із підпілля. Величні і багатолюдні Богослужіння проводилися у лісах біля Зарваниці, на Станіславщині, біля Дрогобича. Люди, які приходили на нелегальні збори, повертались у свої села і починали боротьбу за відновлення своїх громад. Проводився збір підписів за легалізацію Церкви. Підписи були направлені в Москву і Ватікан. Так весь світ довідався, що Греко-Католицька Церква існує, що вона має своїх Владик.

Делегація із трьох єпископів і трьох священиків поїхала в Москву, та їх не хотіли приймати на офіційному рівні. Священики оголосили голодовку. І тільки втручання іноземних журналістів врятувало членів делегації від арешту. Весь світ заговорив про порушення прав людини в СРСР, порушення свободи віри і слова. 14 серпня 1987 р. єпископ Павло Василик на весь світ заявив про вихід УГКЦ з підпілля.

Так через довгі роки підпільного життя на Західній Україні відкрилися греко-католицькі Храми. Це стало святом усього українського народу на рідній землі, а також для українців у діаспорі. «Українська Церква виконала свій обов'язок, зберегла віру батьків, зберегла мову і культуру». Сповнилися пророчі слова Блаженнійшого Патріарха Й. Сліпого, що наша церква доживе до великого тріумфу і перемоги.

1993 року з благословення Святійшого Отця Івана-Павла II – Папи Римського, владика Павло Василик став правлячим єпископом Коломийсько-Чернівецької єпархії. Його проповіді збирали тисячі прочан. Він брав участь у багатьох гуманітарних акціях, а також зборах і з'їздах лемків. 24 жовтня 2000 р. ректорат Сетонського університету США присвоїв йому почесний ступінь доктора гуманітарних наук.

Владика П. Василик багато зробив для відкриття меморіалу «Демянів лаз» біля Івано-Франківська, де були закопані жертви більшовицьких катів. Він висвятив багато священиків, заклав Катедральний собор, будівництво якого сьогодні завершується.

«У житті є подвиг. Можна кинутися на амбра-

Видатні діячі Лемківщини

Отець КОПИСТЯНСЬКИЙ

Лемківська земля дала Україні багато світочів культури, мистецтва, науки і духовності. Серед них – отець-крилошанин Теофіл Копистянський, син Юліяна.

Він народився 2 серпня 1870 року в с. Рихвальд Горлицького повіту (Західна Лемківщина). Закінчив теологічний факультет Львівського Університету. Рукоположений в сан 1891 року. Від того часу працював на Тернопільщині, зокрема на Збаражчині. В 1893-97 рр. – сотрудник парохії у Збаражі, 1897-1901 рр. – парох у с. Зарубинці Збаразького повіту, а з 1901 р. – парох у с. Клебанівка, нині Підволочиського району. Також завідував парохіями сіл Коршилівка та Яцківці. Отець Копистянський зробив значний внесок у розвиток духовності не лише згаданих сіл, але й всієї Збаражчини, коли став деканом Збаразького деканату Львівської архієпархії.

Отець Теофіл сприяв піднесенню суспільно-громадської свідомості своїх парохіян. На парохії вирувало духовне життя. У 1912 році в Клебанівці організоване товариство «Січ», придбана земельна ділянка, на якій 1926 року побудоване приміщення «Просвіти», створено хоровий та драматичний гуртки. Членами місцевого Братства Найсвятіших Тайн були 250 осіб (із 1045 жителів села).

На долю отця випали важкі життєві випробування. В часи Першої світової війни, 1917 року в Карпатах, загинув його син Лев – хорунжий УСС. Крім сина, мав ще дві дочки. Марія була монахинею-василіянкою. Емілія жила у Празі, в 1938 році її чоловік був міністром уряду Августина Волошина в Карпатській Україні. Під час радянсько-німецької війни, весною 1944 року, енкаведисти хотіли заарештувати священика, але Боже провидіння його врятувало.

Після т. зв. «Львівського Собору», отця Теофіла – декана тодішнього Новосільського району, хворого 77-літнього священика, примусили перейти до московського православ'я. 19 лютого 1947 року за наказом православного архієпископа Львівського і Тернопільського Макарія отець Копистянський був призначений настоятелем Покровської церкви в с. Клебанівка і дочірної церкви в с. Коршилівка.

Священик до останніх днів свого земного життя проповідував Боже слово і залишався вірним Апостольському Престолові. Помер 23 жовтня 1949 року і був похований біля церкви.

Павло СЛИВКА,
уродженець с. Клебанівка
на Тернопільщині.

«НАСТАВ, ЛЕМКОВЕ, СЛУШНИЙ ЧАС...»

Настав, Лемкове, слушний час
Через літа погрому,
Скликає бідна ненька нас
Вернутися додому.

Чекає нас родинний край
Кожнісіньку хвилину.
Лети на крилах, повертай
На рідну Лемківщину!

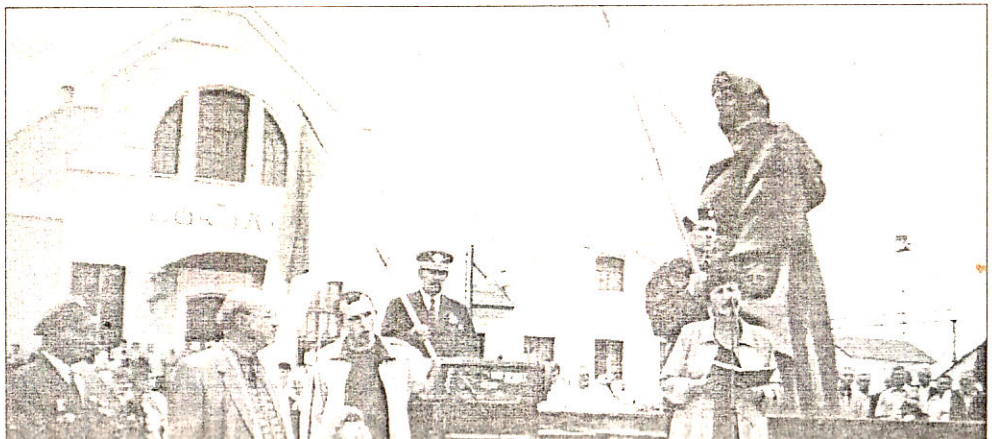

долах проводив Богослужіння. Донощики та всюдисущі очі КГБ не дрімали. За активну душпастирську діяльність 22 січня 1959 року священика вдруге арештували в Станіславові. Вирок – 5 років ув'язнення в таборах і 5 років висилки. Знову тюремні митарства, тяжка праця, голод, духовна та тілесна ізоляція.

Ці страждання П. Василик витерпів, але не відмовився від служіння церкві, не піддався вербовці московського православ'я. Вербували і його побратимів, намовляли відректися від нього, але він залишався вірним своєму народу і церкві.

1 травня 1974 року владика Йосафат Федорик ЧСВВ висвятив священика підпільної УГКЦ Павла Василика на єпископа. Так почався новий етап місіонерської діяльності цієї людини, але вже в ранзі єпископа. Вірні прихожани допомагали йому відправляти Богослужіння за затемненими вікнами, ховали від міліції. Ночами, в дощ і негоду він ішов до людей карпатськими стежками, вів душпастирську працю на Тернопільщині і Івщині.

Він не визнавав Львівського псевдособору 1945 року і всіляко боровся за відновлення УГКЦ. У одній із своїх проповідей він говорив: «Ворог нищив все... Нищив все те, що є україн-

Владика П. Василик багато зробив для відкриття меморіалу «Демянів лаз» біля Івано-Франківська, де були закопані жертви більшовицьких катів. Він висвятив багато священиків, заклав Катедральний собор, будівництво якого сьогодні завершується.

«У житті є подвиг. Можна кинутися на амбразуру – і це вже подвиг...Але цей подвиг триває секунди. А ще є подвиг цілого життя. І таке подвижницьке життя вів Пресвященний владика Кир Павло Василик. 20 років тюрем, концтаборів, заслань. Понад 40 років подвижницької діяльності священика і єпископа, що містили переходи денні і нічні в тридцять-сорок кілометрів для того, щоб відслужити Святу Літургію, уділити Святі Тайни. І іти в інше, село». Він «свідомо ішов на жертви за віру», – свідчить «Духовна спадщина Пресвященного Владики Кир Павла Василика» (Коломия, 2002).

Все він мужньо виніс і перетерпів, але здоров'я було зруйноване. Останні роки часто перебував на лікуванні й закінчив свій земний шлях 12 грудня 2004 року Божого на 79 році життя.

Хай святиться ім'я Твоє!

Степан Криницький – лемко з Криниці.

МИ - СОТНЯ ЛЕМКІВСЬКА ЗАВЗЯТА

Марш сотні «Хріна»

Слова: командир «Хрін» (Степан Стебельський).

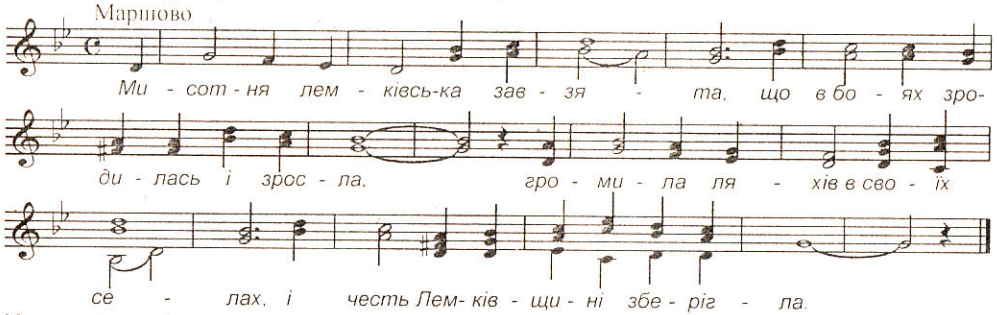

Ми - сотня лемківська завзята,
що в боях зродилась і зросла,
громила ляхів в своїх селах,
і честь Лемківщині зберігла.

Хоч темная нічка мов пекло,
палають ворожії кубла,
хоч буря зі снігом гуляє,
ми йдемо розстрільною в боях.

Тремтить лютий ворог всі ночі,
а днями облавами гуля,
питає, де сотня «Хрінівців»,
що полки ворожі розбива.

О, вітра не зловиш ти, кате,
де тіні підперли верхи,
від граду залізного лемків
ти згинеш, щоб більше тут не йти.

Мов вихор гуляє друг «Вітер»,
по горах, лісах і ярах.
Торощить він зграї ворожі,
в полон забирає в боях

На лінії «Сянік» і «Лупків»
знимаються в небо дими,
завзятий мінер наш «Омелько»
мінує ворожі мости.

Мов буря гуляють «хрінівці»,
побідно проходять Гічвиці,
Яселко, Завадку, Команчу,
Морохів й також Колониці.

І знає про них Кожушне,
там в ворога гармати взяли,
Середнє, Мокре і Кам'яне,
де зграї ворожі прогнали.

Хоч впало нас в боях багато,
ще більше до бою іде,
за Тебе, свята Україно,
й любов до народу веде.

Літ.: Літопис УПА. Т. 25. Пісні УПА. – Торонто-Львів. 1996-1997. – с. 25.

Відкриття пам'ятника в Самборі. 2.07.2006 р.

У місті Самборі та на Самбірщині у 1944-46 рр., внаслідок депортації українців з території Лемківщини, Холмщини, Надсяння, Підляшшя, оселилися кілька десятків тисяч переселенців. Ця кількість доповнилася внаслідок слухів, що будуть «пускати до дому». Тому переселенці почали їхати ближче до українсько-польського кордону. Поодиноким людям вдалося навіть «перейти» кордон і опинитися в своєму селі. Проте під час акції «Вісла» їх знову повезли на чужину, на далекий Захід.

В 1992 році у Самборі було створене товариство «Лемківщина», яке об'єднало людей різного віку та віровизнання. Люди горнулися одні до одного. Розшукували краян. Організовувалося суспільно-культурне життя.

Облік переселенців дав можливість отримати їх місця поселення. Зібрано доволі широку інформацію про наших краян, які займали в Самборі посади керівників підприємств та організацій, директорів шкіл і установ, у правоохоронних органах, просто висококваліфікованих спеціалістів у галузях освіти, науки і культури, промисловості та сільського господарства. Нам було приємно, що ми виявилися не такі, як нас дехто з недругів представляв. Ми бажали вчитися – наші діти і внуки наслідують нас.

В 1991 році був зорганізований хор «Лемковина», але через релігійні непорозуміння зберегти його не вдалося. Сьогодні функціонують лише естрадно-музичний гурт «Юж мелем» (керівник Люба Тепла) та ансамбль «Джерело» (керівник Володимир Серединський). Наші краяни беруть у багатьох різножанрових мистецьких колективах.

Ця традиція передається із покоління в покоління. Хор хлопчиків «Кобзарик», який очолює Тетяна Стояновська, навіть відкривала «Лемківську Ватру» в Ждині, а духова оркестра неодноразово бувала у Гутиськах і Монастириську. В репертуарах колективів – лемківська тематика творів різних композиторів.

Товариству вдалося впродовж років організовувати поїздки наших краян у рідні села, на відвідини батьківських осель, впорядкування цвинтарів, зустрічі з родинами. Організовували поїздки на «Лемківську Ватру» у Ждині, Зиндрановій, Монастириську, інші свята в Україні – фестивалі, кермеші, конференції, з'їзди, конгреси.

Члени товариства «Лемківщина» впродовж десятиліть бувають частими гостями в школах, навчальних закладах, військових частинах як очевидці депортації. Вони розповідають про геноцид, від якого наші краяни понесли величезні людські, моральні та матеріальні втрати. Ми є постійними дописувачами самбірських газет, газети «Дзвони Лемківщини», учасниками виступів на місцевому радіомовленню. Наші краяни-самбірчани М. Клос, М. Боцуль, М. Шпак, П. Осюрак видали архівні матеріали про депортацію.

2 липня 2006 року в Самборі на площі перед залізничним вокзалом відкрито та освячено пам'ятний знак до 60-річчя депортації. Чому саме на тому місці? Тому, що в 1944 році й наступні депортаційні роки через залізничну станцію привозили й вивозили тисячі наших краян. Прикордонна зона на той час була за 40 кілометрів від Самбора. Автором проекту є самбірчанин Роман Копчак, а співавтором і виконавцем скульптури – Володимир Ропецький зі Львова. Скульптура уособлює собою Українську Матір, яка на перехресті залізничних колій, внаслідок вигнання з батьківської землі, опинилася з бідними пожитками на плечах і пригорнутими до себе трьома босими діточками, у горі та задумі. Куди йти? Погляд свій вона зупинила на Захід, на рідну прабатьківську Землю, з бажанням повернутися «домів».

29 квітня 2007 року у Самборі при численній громаді була відправлена панахида за жертвами депортації на Схід і акції «Вісла». Відкрив цей захід М. Шпак. Про наслідки депортації та участь переселенців у розбудові Української Держави, про відродження сплюндрованого краю говорили отець Коркуна з Буська, міський голова М. Кіт, представник районної ради і райдержадміністрації В. Федірко, голова Фундації дослідження Лемківщини у Львові П. Гандяк, викладач Рудківського технікуму Ольга Яремко, член проводу Самбірського КУНу В. Станчак, голова Спілки політв'язнів і репресованих М. Мишко. Внучка о. Яреми – Андріана прочитала власні вірші. Погода була ласкавою до нас. Під час виконання Державного гімну почав накрапувати дощ – ознака пролитих сліз.

Михайло ШПАК – голова Самбірської організації ВУТЛ.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКИ

Три сестри родини Гавчык - Пайзя, Анна і Марися. с. Поляни, 1935 р.

Знимка на памятку. м. Криниця-Здрой, 1938 р.

Анна ВОРОБЕЛЬ, м. Тернопіль.

ЦЬВІТ ПАПОРТИНИ

Новеля

Продовженя. Початок в №46-51, 54-59.

– Мі барз ся подабат. Я ани не можу тото виповісти. Попахай, як запахла трава, як мило чаруют чловека дивни тіни ночы.

– Знаш што, Анцю, над тобом велику силу ма місяц. Я тото юж не раз виділа і о тім знам, зато тя мушу сперти. Під сьвітлом місяця ты як зачнеш розписувати чары сьвіту, то незнам ци нам на то выстарчыт часу. Ты мі повіч, бо-м ся тя звідувала, ци підеме на поляни до папортини?

Анця ся не одозвала, лем звернула коня на стежку.

– А тепер мі іщы повіч, як я мам зімати пергача? – повіла Марися.

– Марись, выросли-зме в тых місьцях. Ты

Марися, як подумала, як она бы шкрябала, то аж ся розсміяла.

– Знаш што, Анцю, якбы так почарувати не єдного, а хоц бы трьох. Можна бы было провірити, ци то правда, ци ні.

– Марись, іщы не знати кадиль треба шкрябати, по долони, ци по рамени?

– Певні, же по рамени. Так-так,здає мі ся, же по рамени.

– Тета нич не повідала, кадиль треба шкрябати, – повіла Анця, – то нес ріжниці по котрім місци шкрябати.

– То добрі, же хоц не по долони, бо бы было неможливо зробити. Як бы то пошкрябав непомітно по долони.

Лемку! Маш бесідувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, ґадати.
Втовди лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

Петро РАК, м. Тернопіль

ЗАРОБОК

Лемківска бувальщына

Ганя задула лямпу, вилізла на пец, якій быв іщы кусцьок теплий, і притулила-ся до Михала. Але спаня ся не брало, бо в голові лічыла тоты пінязі, котры си заробив вчера єй Михал в жыда Тевды, і што си будут купувати на тоты пінязі. Так си мисьліла і на тим задримала.

Раноссенько Михал ся зорвав зо спаня, скочыв з пеца, зогнав Ганя, жебы му дашто зрыхтувала до торбы, бо солонина ся юж скінчыла, то хоц кавалец хліба, честку або головку цибулі, бо іде до ліса на вепра з Юськом Штефановым. Михал зачав гулякати на Ганя, бо з того вшыткого забыв, де поклав фузию. В голові крутилося не тилько єдно полованя. Помали ся в хыжі вшытко втишыло. Михал взяв торбу, зашмарив фузию на рамено і вышов надвір. Пообзерався доокола і пішов. Але одышов пару метрів і став як вкопаний. Чогоси зашлякував, пак махнув руком і пішов далі. В голові просив: «Хоц бы Ганя не звиділа тоты кулі, котры-м забыв в канапі. Бо чым буду стріляв? Што ій потім повім?» Так си подумав і помали поплянтався до Юська, котрий жыв коло самой корчмы...

Гані навет ся нич не хтіло робити. Якыси глупы мысли зачали-ся пхати до головы. Но хоц бы ся нич з ним не стало, бо то є ліс, на дворі мороз, сьніжыско по пахы. А наганятися по лісі, так ся здає, тіж ся добрі треба намучити. А іщы зьвіриско, навет не знати одкаль на тя може заскочыти. А як застрілит даякого дика, то ма го тягнути на смика аж до самого села. Так си мысьліла. І такій жаль єй огорнув за хлопом, же мало не заплакала. Цілий ден го нес дома і навет нес з кым ся порадити. А на дворі юж ся змеркало. На щесьця місяц зышов і нараз стало-ся видніше, бо помаціцькы не так легко потрафити там, де ти треба...

По дорозі домів, зо-за горы, а може іщы откальси іде Михал, аж ся завертат. Так ся здає, же го хтоси дрылят. Мороз дост проятий. Але хлопу певні было барз горячо, бо ішов порозпинаний і шапку нюс в руці, а другом (бы сте виділи!) на смика тягнув фузию, яка гнеска навет єден раз стрелила. З того видоку і зо сьмиху може ся згынали. Михалиско з цілой сили почав бити пястуками в двері і верещати, як бы го хтоси різав:

– Ганю, пуст мня. Пуст мня, Ганю... бо тя Перун забє! Пуст мня, Ганю!

Збоку ся посмотрити – гунтак і юж.

Ганя помали отворила двері... Зо спаня і зо злости вывалила на Михала ладни, як угли-кы, чорны мешты. Ся здавало, же го зьіст. Але за хвилю заверещала:

– Йой, люде!

Михал зо страху аж присів.

– То што ся з тобом стало? А може єс, Міську, захорував, ци што?

– Та ні, ні, Ганю, – промимрив Михал. – Бут ціхо!

Хтів іщы штоси повісти, але фраєрство юж деси ся поділо. Зо страху одразу змяк. На Ганю ся не смотрив і повідав юж лагідніше:

– Ганю, веце юж не будеме купувати мняса. – І кумедні гыкнув. Ганя – нетерплячы:

– А што?

І тіж кус подобріла. Цєкавіст і тепло ся засьвітило в єй очах. Юж ступила крок, жебы го поцолювати, але штоси єй стримало:

– Може-є застрілив вепра або заяця?

– Та ніт, моя кохана.

Михал аж зблід на твари і ледво рушав варгами. Виходу не мав і ціхо признав-ся:

– Ганю, тоти пінязі, што-м заробив вчера в жыда Тевды, гнеска єм вшыткы пропив з Юськом Штефановым. Так ся стало і юж. Якыси дябел мня понюс на тото полованя, а іщы з тым пияком.

Ганя хвилю нич не радила, но вытріщыла на Михала очыска як цибулі і з розпачы заламувала рукы. По хвилі скочыла до него як тот патычок підпалени:

– Ты, гунтаку, юж єс ся охлептав!

– Стуль пыск, жено! Михал стиснув пястукы. Ганя провадила своє далі:

– А шляк ясни бы тя трафив! А бы тя Перун забив! А бы тя франца схопила і твоє полованя! А бы-є ся смо ны напив хоц раз!

Ганя іщы штоси верещала в сінях. Миха

папортини?

Анця ся не одозвала, лем звернула коня на стежку.

– А тепер мі іщы повіч, як я мам зімати пергача? – повіла Марися.

– Марись, выросли-зме в тых місьцях. Ты виділа даколи, жебы ту пергач літав?

– Виділа, тіж так, як і ты.

– То деси думаш того пергача імати?

– Не зьвідуй-ся мня.

– Мы просто забыли о тім, же пташкы вночы не літают.

Назад коні ішли ім скоро, бо домів все легше іти. За якыси час юж было видно Бортне. Марися звернула коня до лісу.

– Ідеме до нашой папортини? – звідала-ся.

– Роб, што хочеш, – повіла Анця.

Поіхали лісовим дорогом. За якыси час коні стримали-ся на добрі знаних полянах.

Дівчата пустили кони ся пасти, а сами сіли сой під великим дубом.

– Марись, я ти повідала, же пташкы вночи не літают. Ты розумиш того.

– Ні, не розумю.

– Я ти повідам, лем ты не чуєш. Мы привикли чути іх сьпів, а сами думаме, же они літают. Они сьпівают на галузках, лем не літают.

– Як то розуміти?

– Чуєш, як сьпівают пташки?

– Чую.

– Як зараз штоси пурхне і полетит, то мы думаме – пташка. А то не пташка, а пергач. Зато мы іх ту николи не виділи. Мы іх все виділи, лем думали, же то – пташка.

– Знаш, як то треба робити? Треба пару ночы походити по лісі, – повіла Марися, збыхаючы. Та мусят они ту деси жыти. З неділі ся возмеме за тоту справу.

Анця нато нич не одповіла, лем тихо ся зьвідала, – Слухай, а як то лапком од себе, до себе...

Марися ся засьміяла: – Ты ся мене зьвідуй, а я тебе, може дачого ся довідаме.

– Нигда ти тета того не повідала?

– Та ні, нигда. Я ани не памятам, хто мі тото повідав. Деси-м чула. А де?

– Як ты си тото выображаш?

– Так саміцько, як і ты.

– Я думам, же як захочу, жебы мня мій парибок полюбив, то пошкрябам го лапком до себе, а як го несхочу, то од себе.

– Тета нич не повідала, кадиль треба шкрябати, – повіла Анця, – то нее ріжниці по котрім місци шкрябати.

– То добрі, же хоц не по долони, бо бы было неможливо зробити. Як бы то пошкрябав непомітно по долони.

Анцін кін пас-ся коло неї і не одходив з того місьця ани на крок.

– Каштане, што ты ся пасеш коло мня. Што ту є така смачна трава?

Каштан піднос свою шовковисту гамбочку і посмотрив на свою газдиню.

– Што, ту така смачна трава? Ты чысто выпас траву. Я ты ту заваджам?

Каштан опустив голову і продовжыв скубати траву коло Анці. То підпихав голову під ноги, то посував єй руку, а врешті взяв і одсунув Анцю вбік. Анця ся такого не сподівала і перевернула-ся коню просто під ноги. Він си помалу перекрочыв без ню і доскубував траву.

Марися іщы голосьніше ся засміяла. Од єй сьміху, штоси коло них пурхло. Они разом піднесли голови догори і там узріли маленьке кубельце, што піднесло-ся над крячками.

– Марись, посмотр-ся, то і єст пергач. Пташкы вночы не літают. Ци мы раз такє виділи? Лем мы си думали, же то пташка. А тото кубятко било крыльцями і крутило-ся коло ялиці, а потім піднесло-ся догори, полетіло за крячки і юж ся не вернуло.

– А може то не пергач, – повіла Анця, – Як бы то ся переконати? Повіч мі.

– Полетіти треба за ним.

– То мі покаж, як тото ся робит.

– О, смотр-ся!

Марися стала і замахала руками.

– Т-а-ак! Є надія, же колиси го знімете.

– Треба ся юж вертати домів, – повіла Марися, – Юж далеко за північ. По дорозі ся якоси дорадиме, што будеме робити.

Дорадили-ся до того, же перше на конях обийдут ліс і найдут си місце, де найбільше літат пергачів. А потім юж вден придут і найдут іх місце, де они сплят. Бо пергачы, то сут нічни зьвірятка: вден сплят, а вночы ся кормлят. Так і зробили. В суботу послали іх мамы пасти коровы, то они одразу взяли і плахты, жебы нарвати травы, жебы по обіді мати веце часу для свого пляну.

Далі буде.

откальси іде Михал, аж ся завертат. Так ся здає, же го хтоси дрылят. Мороз дост проятий. Але хлопу певні было барз горячо, бо ішов порозпинаний і шапку нюс в руці, а другом (бы сте виділи!) на смика тяг фузию, яка гнеска навет єден раз стрілила. З того видоку і зо сьміху мож ся было впісяти. До вшыкого іщы сусьідскы псы, як зачули того лебейду, то мало ся не повстекали – гавкіт і вереск на ціле село.

Михал приплянтав-ся до хыж ледво теплий – так ся хлописко змордував на тым полованю. Іщы тота дорога. Так му ся здавало, же кіньцякраю тій дорозі не буде. Іщы ма тягнути стрільбу за собом. Але одразу му стало легше, як вздрів свою хыжу і помали зашов на свій подворец. Пес чогоси заскавучав і одразу сховав-ся до буди, а сусьідскы – давали-ся чути. Михал кус отерезбів, Іщы штоси бляндав сам до себе і мацькав по кышенях, бо не знав, де подів тоту дзигарничку, што стрико му выслав з Канади. Видно, же Михал був барз зденервуваний. Ступив крок до двери, жебы зімати-ся за клямку, але ножыска зачали му ся плянтати і Михалиско нуркы полетів просто до псячой буды. Пес но загарчав.

В хыжі нараз ся засьвітило, але Анця не давала-ся чути. Михал лежав в заметі коло буди, лем му ноги стирчали. Стати было тяжко, бо ся зачепив за якысе патичя, котре до того вшыткого роздерло новы порткы, висланы стриком разом зо дзигарничком. Помалы виліз зо заметы, але голова іщы му ся крутила і якыси мухы перед очами літали. Розобрала го палюнка, котру пив в теплій корчмі. Онер-ся на одвіркы, бо ногы, як єдна так і друга, чогоси

– Стуль пыск, жено! Михал стиснув пястукы. Ганя провадила своє далі:

– А шляк ясни бы тя трафив! А бы тя Перун забив! А бы тя франца схопила і твоє полованя! А бы-с ся смолы напив хоц раз!..

Ганя іщы штоси верещала в сінях. Михал юж не годен був вшыткого чути і помалу, зо страхом, поплянтав-ся за ньом.

Місяц юж заходив за хмару і мороз кус змяк. Село де-не-де давало ся чути. Гавкіт псів покус стих – в другім кінци села іщы якыси брехав.

Михалу не барз добрі ся спало. Снило му ся тото полованя, на якім не був. Же гонив по лісі з якымси хлопом, – може то був Юсько. Ганя зберала заяці. Не знатя откаль взяв-ся медвід і зачав іх імати, аж покля Михал зо страху не стрілив в нього. Тот ся вернув і нурца хпав просто на Михала. З того страху і тягару Михал ся зорвав на нецу. Юж тепер не было спаня. Помали отворив єдно око, бо друге му закисло, помацяв руком ногы... і одразу му стало легше, бо вздрів на собі не медведя, а барз ладны Ганіни ноженята, за якыма гонив-ся по селі, покля ся не оженив.

Серце му зачало-ся якоси чудні бити. Михал обернув-ся до Гані: єй волося дотикало-ся до твари і груди, його рука зачала штоси глядати і мацяти... Страх ся юж минув.

Сонце юж было дост высоко, а хыжа Михалова іщы ся не не отверяла.

Мі ся так здає, же Ганя юж не тримат на Михалові зла. Бо він дост добрий господар, і до роботи, і до чого іншого, хоц нарваний.

А пінязі? А пінязі си іщы заробит.

25.07.2007 р.

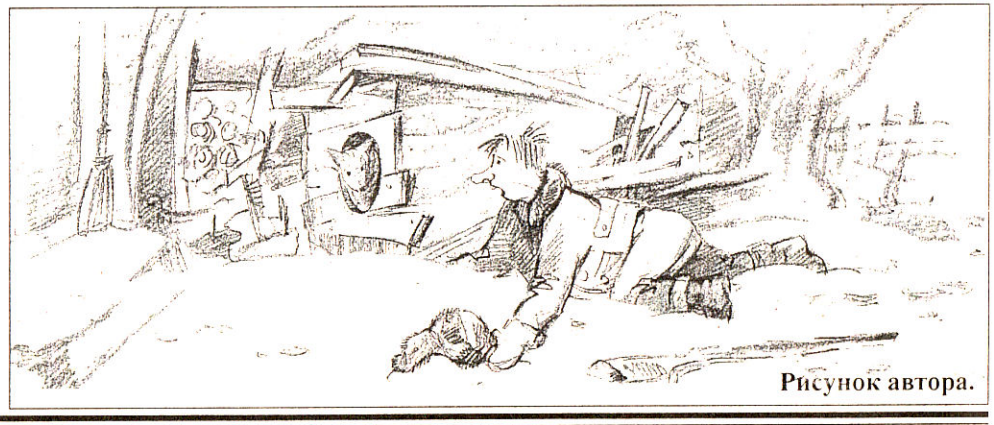

Рисунок автора.

"Дзвони Лемківщини" -

часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № 409. Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

ТзОВ "Терно-Граф", м.Тернопіль, вул. Текстильна, 18. Тел. 52-28-79, 52-28-97

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль), *Микола ГОРБАЛЬ* (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ), *Володимир РОПЕЦЬКИЙ, Ярослав ШВЯГЛА* (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ*.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою прав[illegible] та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензу[illegible] повертаються.

www.lemko.org
2010.07.23 20:15:31
+03'00'